

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet (SOU 2017:80)

Datainspektionen har granskat betänkandet huvudsakligen utifrån myndighetens uppgift att verka för att människor skyddas mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter.

Datainspektionen lämnar följande synpunkter.

6. En datalag för Rättsmedicinalverket

6.5.4 Lagens syfte

Utredningen föreslår, med utgångspunkt i artikel 1.2 i dataskyddsdirektivet, att syftet med lagen ska anses vara dels att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med behandling av personuppgifter, dels att ge Rättsmedicinalverket möjlighet att behandla personuppgifter.

Datainspektionen konstaterar att den föreslagna formuleringen av syftet med lagen avviker något från direktivets formulering. I artikel 1.2 anges att syftet med direktivet är att skydda fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras skydd av personuppgifter. Samtidigt ska det säkerställas att behöriga myndigheters utbyte av personuppgifter inom unionen, eller när sådant utbyte krävs enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, varken begränsas eller förbjuds av skäl som rör skyddet för fysiska personer med avseende på behandlingen av personuppgifter.

Direktivets formulering av syftet tar således uttryckligen sikte på att särskilt skydda fysiska personers personuppgifter. Med utgångspunkt från direktivets formulering av syftet anser Datainspektionen att det bör övervägas att i lagen tydliggöra att ett syfte med lagen särskilt ska vara att skydda fysiska personers personliga integritet vid behandling av personuppgifter.

6.5.7 Lagen ska i tillämpliga delar även omfatta uppgifter om avlidna personer

Datainspektionen tillstyrker utredningens förslag om att lagen i vissa delar även gäller vid behandling av uppgifter om avlidna personer. Som utredningen framhåller är inte sällan de uppgifter om avlidna personer som behandlas vid Rättsmedicinalverket av särskilt integritetskänslig karaktär varför det finns behov av skydd för dessa uppgifter. Datainspektionen anser dock att formuleringen att lagen ”i tillämpliga delar” ska gälla avlidna är otydlig och efterfrågar därför en tydligare definition i lagtexten av vilka delar av lagen som ska gälla för avlidna.

6.5.9 Rättslig grund och särskilda ändamål för behandling av personuppgifter

Utredningen föreslår att Rättsmedicinalverket ska få behandla personuppgifter i sin rättspsykiatriska, rättskemiska, rättsmedicinska och rättsgenetiska verksamhet under förutsättning att minst ett av de villkor som anges i artikel 6.1. i dataskyddsförordningen är uppfyllt. Datainspektionen konstaterar härvid att vissa av de rättsliga grunder som förekommer i artikel 6.1. i dataskyddsförordningen inte är avsedda att användas av myndigheter i dess myndighetsutövning.

Av beaktandesats 43 till dataskyddsförordningen framkommer bl.a. följande ”För att säkerställa att samtycket lämnas frivilligt bör det inte utgöra giltig rättslig grund för behandling av personuppgifter i ett särskilt fall där det råder betydande ojämlikhet mellan den registrerade och den personuppgiftsansvarige, särskilt om den personuppgiftsansvarige är en offentlig myndighet och det därför är osannolikt att samtycket har lämnats frivilligt när det gäller alla förhållanden som denna särskilda situation omfattar.”

Samtycke som rättslig grund för Rättsmedicinalverket i dess myndighetsverksamhet skulle således strida mot dataskyddsförordningen eftersom den personuppgiftsansvarige är en offentlig myndighet.

Vidare framgår av dataskyddsförordningens beaktandesats 47 avseende artikel 6.1 f) följande ”Med tanke på att det är lagstiftarens sak att genom lagstiftning tillhandahålla den rättsliga grunden för de offentliga myndigheternas behandling av personuppgifter, bör den rättsliga grunden inte gälla den behandling de utför som ett led i fullgörandet av sina uppgifter.”.

Datainspektionen avstyrker utredningens förslag att Rättsmedicinalverket ska kunna använda samtycke enligt artikel 6.1 a) och intresseavvägning enligt artikel 6.1 f) som stöd för behandling av personuppgifter i sin rättspsykiatriska, rättskemiska, rättsmedicinska och rättsgenetiska verksamhet.

6.5.10 Känsliga personuppgifter

Känsliga personuppgifter på brottsdatalogens område

Datainspektionen anser att det är viktigt att Rättsmedicinalverket, som en konsekvens av den föreslagna bestämmelsen avseende undantag från sökförbudet, vidtar åtgärder för att undvika risk för kringgående. Sådana åtgärder, utöver rent tekniska begränsningar i olika it-system, kan t.ex. vara att utarbeta rutiner som säkerställer att sökning endast får ske för ett visst tillåtet syfte. Det är även viktigt att dokumentera syftet med sökningar på känsliga personuppgifter både ur ett verksamhetsperspektiv och ett tillsynsperspektiv.

Behandling av känsliga personuppgifter med stöd av dataskyddsförordningen

Utredningen menar att bestämmelsen om samtycke är tillämplig enligt artikel 9.2 a) i dataskyddsförordning avseende behandling av känsliga personuppgifter som utförs på uppdrag av enskilda. Som nämnts ovan är inte samtycke en laglig grund som bör nyttjas när den personuppgiftsansvarige är en offentlig myndighet.

Datainspektionen avstyrker därför utredningens förslag att Rättsmedicinalverket ska kunna nyttja samtycke enligt artikel 9.2 a) som stöd för behandling av känsliga personuppgifter.

Vidare efterfrågar Datainspektionen ett förtydligande avseende vilken typ av behandling som avses med skrivningen ”Användningen av särskilda beteckningar för identifiering av en viss ärendetyp som sökbegrepp omfattas inte av förbudet.” i 3 kap 6 § 2 st. Datainspektionen anser att det med nuvarande lydelse finns en risk att en ärendetyp namnges efter en känslig

personuppgift för att omfattas av undantaget varvid sökförbudet kan kringgås.

6.5.11 Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

Utredningen föreslår att personuppgifter får lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst, om det inte är olämpligt. Vad som ryms inom begreppet olämpligt framgår dock inte av lagtexten. Härvid riskerar förutsebarheten att bli lidande. Datainspektionen avstyrker förslaget och efterfrågar en tydligare reglering avseende vid vilka konkreta omständigheter det är olämpligt att lämna ut personuppgifter elektroniskt.

8.5.5 Utlämnande av prover av humanbiologiskt material

Utredningen nämner i avsnitt 8.5.1 att de prover som hanteras ofta innehåller känslig information om de personer som proverna kommer ifrån. I avsnitt 8.5.5 skriver utredningen att hänsynen till den enskilde kan säkerställas vid utlämnande av humanbiologiskt material till forskningsverksamhet eftersom den mottagande forskningsverksamheten prövats av en etikprövningsnämnd. Datainspektionen vill härvid framhålla att utlämning av sådana prover som innehåller känsliga personuppgifter måste ske med stöd av dataskyddsförordningens artikel 9. Att en etikprövningsnämnd har granskat den mottagande parten innebär inte att de krav som ställs på behandling enligt dataskyddsförordningen är uppfyllda.

9.5.3. Uppgiftsinhämtning från fem ytterligare myndigheter vid rättspsykiatriska undersökningar

Datainspektionen förstår syftet med den utökade möjligheten för Rättsmedicinalverket att inhämta uppgifter från ytterligare myndigheter vid en rättspsykiatrisk undersökning. Eftersom det är Rättsmedicinalverket självt som kommer att ta beslut om vilka uppgifter som behövs för den rättspsykiatriska undersökningen innebär detta en möjlighet för Rättsmedicinalverket att begära ut stora mängder av uppgifter.

Datainspektionen efterfrågar ett tydliggörande avseende vilken sorts uppgifter som är behövliga vid en rättspsykiatrisk undersökning och föreslår att de uppgifter som lämnas till Rättsmedicinalverket måste vara absolut nödvändiga för den rättspsykiatriska undersökningen. Detta bör framgå av 14 § förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1136) om rättspsykiatrisk undersökning.

Vidare ifrågasätter Datainspektionen att Rättsmedicinalverket ska ha möjlighet att begära ut uppgifter från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det förefaller alltför långtgående att uppgifter om den registrerade vid dessa myndigheter är av sådant intresse för bedömningen att de väger upp för intrånget i den registrerades integritet. För detta talar särskilt att Rättsmedicinalverket enligt utredningen inte begärt ut uppgifter från vare sig Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan under senare år.

11.4 Provtagning för att bedöma medicinskt eller psykiatriskt tillstånd

11.4.2 En möjlighet för Rättsmedicinalverket att ta prover av utredningsskäl

Utredningen föreslår att prover av brottsmisstänkts urin, utandningsluft, saliv, svett, blod, eller hår tas om det behövs för att kunna bedöma en persons psykiatriska eller medicinska tillstånd vid rättspsykiatrisk undersökning eller en läkarundersökning enligt 7 § personutredningslagen.

Som utredningen framhåller följer av den enskildes grundlagsskydd i regeringsformen 2 kap. 21 § att det krävs mycket goda skäl för att införa en möjlighet till provtagning av utredningsskäl.

Utredningen framför dock endast att provtagningen kan ge mycket information om den enskilde och därigenom vara oerhört betydelsefull för rättssäkra avgöranden avseende den enskildes straffrättsliga påföljd. Datainspektionen anser att det är en brist i utredningen att man inte närmare förklarar varför just dessa provtagningar är av relevans för den psykiatriska bedömningen och avstyrker därför förslaget.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eva Håkansson efter föredragning av juristen Nils Henckel. Vid den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Hans-Olof Lindblom och t.f. enhetschefen Vilhelm Andersson deltagit.

Eva Håkansson

Nils Henckel